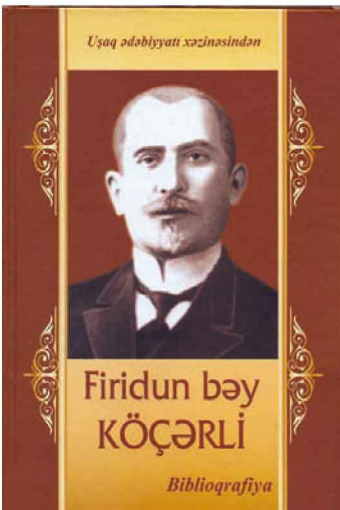

MAARİF FƏDAISI

Firudin bəy Köçərli: biblioqrafik göstərici

Görkəmli ədəbiyyatşünas və maarif xadimi Firudin bəy Köçərli öz zamanəsinin ən savadlı, mədəni və alicənab ziyalılarından biri olmuşdur. Firudin bəy Köçərli bütün həyatını gənc nəslin doğru və düzgün tərbiyə almasına sərf etmişdir. İstər pedaqoji, istərsə də ədəbiyyatşünaslıq sahəsində yorulmadan çalışan Köçərli bu xeyirxah işlərində ona sevimli həyat yoldaşı, dövrünün ziyalı və vətənpərvər qadınlarından biri olan Badisəbə xanım yaxından kömək etmişdir. Azərbaycan maarifinin və ədəbiyyatının qədrini bilən bu nəcib qadın Firudin bəyə sadəcə həyat yoldaşı olaraq qalmamış, eyni zamanda onunla iş, məslək və əqidə yoldaşı olmuşdur.

Firudin bəy Köçərli müəllim vəzifəsini daşımaqla bərabər, ədəbiyyat sahəsində də zəngin irs qoyub getmişdir. İrəvan gimnaziyasında çalışarkən o, Azərbaycan-türk ədəbiyyatına dair müxtəlif nümunələri, əlyazma nümunələrini, mətbu əsərləri, şifahi məlumatları toplayaraq tədqiq etməyə başlamış, 25 illik gərgin zəhmətdən sonra 1908-ci ildə üçcildlik "Azərbaycan ədəbiyyatı" kitabını ərəşəyə gətirmişdir. Köçərli onu tanıyanların qəlbində həssas bir insan, qərəzsiz ədəbiyyatçı, yorulmaz maarifçi kimi əbədi iz buraxmışdır.

Firudin bəy Köçərli vətəni, xalqını və dilini böyük bir məhəbbətlə sevmə vətənpərvər alim idi. O, bütün məhəbbətini, mehr və ülfətini, ümid və arzularını seminarıyada oxuyan azərbaycanlı balalarına bağlamışdı. Müəlliminin insani keyfiyyətlərindən, xeyirxahlığından ürəkdən bəhs

edən Mehdiqan Vəkilov qeyd etmişdir ki, "Köçərli gəncliyə bağlı bir adam idi. O, bizi Azərbaycanı sevməyə, onun xoşbəxt gələcəyi, səadətə naminə söyləyərək oxuyub "adam olmağa" çağırırdı. Daha sonra Mehdiqan müəllim Köçərli haqqında fikirlərini belə təmamlamışdır: "Firudin bəy Köçərli gələcək haqqında sağlam bir romantikası vardı. O bəzən üzünü sinifə tutaraq, uşaqlara yanıqlı bir səsle deyirdi ki, sizə baxarkən mən Azərbaycan xalqının gənəşli gələcəyini təmin edəcək xoşbəxt nəslini görürəm... Oxuyun, balalarım, xalqımızın nicat yollarında ona dayağ durun!"

Firudin bəy Köçərli bu sözləri dediyi vaxtdan uzun illər keçsə də, müasir gəncliyimiz böyük maarifpərvər yazıcının arzularını reallaşdırmışdır. Qədirbilən xalqımız görkəmli yazıcının ədəbi-bədii, publisistik, pedaqoji, maarifçilik fəaliyyətini yüksək qiymətləndirərək maarifçi-demokratın adını əbədiləşdirmək məqsədilə hələ keçən əsrin ikinci yarısında fəaliyyətə başlayan Respublika Uşaq Kitabxanasına Firudin bəy Köçərli adını vermişdir.

Azərbaycan xalqının ləyaqətli oğlu, görkəmli ədəbiyyat tədqiqatçısı, maarifçi-demokrat Firudin bəy Köçərli 2013-cü ildə 150 illiyi tamam olmuşdur. Böyük yazıcının 150 illik yubileyi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Sərəncam imzalamışdır. Sərəncamda göstərilir: "Firudin bəy Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi inkişaf yoluna dair qiymətli mənəbə təşkil edən əsərlər yaratmış və çoxcəhətli zəngin fəaliyyəti ilə ictimai-mədəni fikrin təşəkkülünə mühüm töhfələr vermişdir. Ölkəmizdə təhsil sisteminin milli əsaslar üzərində qurulması prosesində onun maarifçi ziyalı kimi apardıq işlər böyük əhəmiyyətə malikdir".

Sərəncamdan irəli gələn vəzifələrin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olaraq Azərbay-

can Milli Elmlər Akademiyasında, Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi və Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyində, mədəniyyət mərkəzlərində tənənəli yubiley tədbirləri təşkil edilmişdir.

Yubiley tədbirləri çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası 2014-cü ildə "Uşaq ədəbiyyatı xəzinəsindən" seriyası ilə mükəmməl tərtibatla "Firudin bəy Köçərli" biblioqrafik göstəricini tərtib edərək nəşr etdirmişdir.

Biblioqrafik tədqiqat əsərinin yaranıb ərəşəyə gəlməsində Respublika Uşaq Kitabxanasının direktoru Şəhla Qənbərovanın xüsusi xidmətlərini qeyd etmək lazımdır. Yüksək peşəkarlıq və gərgin axtarışlar nəticəsində tərtib edilmiş bu biblioqrafik informasiya mənbəyinin müəllifləri —Nazilə Tahirova və Leyla Qafarova, redaktoru Əməkdar Mədəniyyət işçisi Gülbəniz Səfərləyeva olmuşdur.

Böyük maarif fədaisi olmuş Firudin bəy Köçərli zəngin ədəbi-publisistik, tər-cüməçilik və ictimai fəaliyyəti haqqında informasiyanın tələbatçılara çatdırılmasında biblioqrafik vəsaitin əhəmiyyəti olduqca böyükdür.

Biblioqrafialaşdırma metodikasına əsaslanaraq tərtib edilmiş bu qiymətli biblioqrafik vəsaitdə materiallar iki hissədə, Azərbaycan və rus dillərində sistemləşdirilmiş, əlavələr və iki adda —əsərlərinin əlifba göstəricisi və müəlliflərin əlifba göstəricisi kimi köməkçi aparatla təchiz edilmişdir. Vəsaitin əvvəlində Firudin bəy Köçərli 150 illik yubileyi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, Şəhla Qənbərova tərəfindən biblioqrafik göstəricinin məzmun xüsusiyyətlərinə həsr edilən "Mü-qəddimə" verilmişdir.

"Firudin bəy Köçərli" başlığı altında filologiya üzrə

elmlər doktoru, professor Zaman Əsgəri tərəfindən məzmunlu, əhatəli oçerk yazılmışdır. Oçerkdə Firudin bəy Köçərli şəxsiyyəti, yaradıcılıq istiqamətləri, əsərlərinin məzmun xüsusiyyətləri, maarifçilik və ictimai fəaliyyəti haqqında materiallar təhlil edilərək verilmişdir.

Biblioqrafik göstəricinin "Firudin bəy Köçərli" müdrik deyimləri" və "Görkəmli şəxsiyyətlər Firudin bəy Köçərli haqqında" bölmələri vəsaitin maraqlı və oxunaqlı hissələridir.

Maarifçi yazıcının müəllim haqqındakı fikirləri olduqca maraqlıdır: "Müəllim ağılı, biliyi, zəhmətsevərliyi, yüksək məharəti, mədəni davranışı, işdə dəqiqliyi, sədaqəti və s. keyfiyyətləri ilə yanaşı, həm də uşaqlara məhəbbət və qayğı ilə döyünən ürəyə malik olmalıdır".

"Görkəmli şəxsiyyətlər Firudin bəy Köçərli haqqında" bölməsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin, yazıçı, publisist və ictimai-siyasi xadim Nəriman Nərimanovun, görkəmli ictimai-siyasi xadim Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin, ədəbiyyatşünas Yusif Vəzir Çəmənzəminlinin, yazıçı-ədəbiyyatşünas Mir Cəlalin, AMEA-nın həqiqi üzvü İsa Həbibbəylinin, AMEA-nın həqiqi üzvü Bəkir Nəbiyevin və başqalarının səmimi ürək sözləri işıqlandırılmışdır. Bu fikirlər içərisində görkəmli yazıçı və pedaqoq Mir Cəlalin fikirləri daha maraqlı və konkretir. Nəzəriyyəçi alim Köçərli yaradıcılığını belə səciyyələndirir: "Firudin bəyin ədəbiyyat tədqiqatı Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı üçün çox qiymətli və tarixi xidmətdir. Onun sayəsində qədim dövrün bir çox şairləri və əsərləri meydana çıxarılıb xalqa tanındılmışdır. Yəne onun tədqiqatı sayəsində böyük-küçük Azərbaycan şairləri haqqında, vaxtında ilk təsvürü hasil edilmişdir. Onun əsərləri uzun illər qədim ədəbiyyat tarixçiləri üçün mənəbə və vəsait olmuşdur" və yaxud

"Bir institutun görə bilmədiyi işi Firudin bəy Köçərli təkbaşına görmüşdür".

"Firudin bəy Köçərli həyat və fəaliyyətinin əsas tarixləri" bölməsində faktiki mənbələrə əsaslanaraq materiallar xronoloji ardıcılıqla, yazıcının olum və ölüm tarixi, əsərlərinin nəşri və təkrar nəşrləri verilmişdir. Bu bölmədə məlum olur ki, yazıcının ən çox nəşr edilən əsəri "Balalara hədiyyə" kitabı (1912, 1967, 1972, 1985, 1987, 2005, 2013) olmuşdur.

Biblioqrafik göstəricinin II hissəsi haqqında olan kitabları, Köçərli haqqında kitablarda nəşr olunan materiallar, məcmuələrdə və dövr mətbuatda dərc olunan məqalələr, dissertasiyalar və avtoferatlar xronoloji ardıcılıqla əks etdirilmişdir.

Biblioqrafik göstəricinin rus dilində olan bölməsində də materiallar xronoloji prinsip əsasında sistemləşdirilmişdir.

Biblioqrafik vəsaitin "Əlavələr" bölməsində Abbas Səhhət, Abdulla Şaiqin, Baçana Nikoloz Razikaşvilinin Firudin bəy Köçərliyə yazılan şeirləri verilmişdir.

Biblioqrafik göstəricidən istifadəni asanlaşdırmaq və vaxt itkisinə qənaət etmək məqsədilə Azərbaycan və rus dillərində köməkçi göstəricilərin verilməsi vəsaitin elmi dəyərini daha da artırmışdır.

Biblioqrafik tədqiqat əsəri uşaq ədəbiyyatı xəzinəsini zənginləşdirən, Firudin bəy Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının biblioqrafik fəaliyyətinin uğurlu nəticəsi olaraq ədəbiyyat tariximizin tədqiq və təbliğində, müasir uşaq ədəbiyyatı üzrə biblioqrafik resursun zənginləşməsinə olduqca dəyərli bir informasiya mənbəyidir.

Nadir İSMAYILOV,
Bakı Dövlət Universiteti,
bibliografiyaşünaslıq
kafedrasının müdiri, dosent.
Sima İSMAYILOVA,
bibliografiyaşünaslıq
kafedrasının baş müəllimi,
Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru.